

**Народная гульня моладзі
«Яшчар» у вёсцы Гута
Пастаўскага раёна
Віцебскай вобласці**

Элемент прадстаўляюць:

- Чатовіч Людміла Яўгенаўна, вядучы навуковы супрацоўнік Дзяржаўнай установы культуры «Цэнтр культуры і народнай творчасці Пастаўскага раёна»;
- Маслоўская Тамара Валянцінаўна, дырэктар Гуцкага сацыяльна-культурнага цэнтру;
- Марозава Святлана Мікалаеўна, вядучы спецыяліст па фальклору Цэнтру культуры і народнай творчасці Пастаўскага раёна.

Эксперт -

- Лозка Алесь Юр'евіч, начальнік аддзела метадычнага забеспячэння дзейнасці клубных арганізацый і непрафесійнай (аматарскай) творчасці Рэспубліканскага цэнтру нацыянальных культур, кандыдат філалагічных навук.

Гульня «Яшчар»

- («У яшчара», «Яшчур», «Яша») — старажытная народная гульня моладзі шлюбнага ўзросту, падчас якой дзяўчаты водзяць карагод з песняй, услаўляючы вядучага — хлопца-Яшчара, які сядзіць у цэнтры і па чарзе забірае вянкi, хусткі, іншыя рэчы ад удзельніц, а яны потым выкупляюць іх, звяртаючыся да хлопца з песняй-просьбай і выконваючы яго загады (асноўны варыянт). Гульня бярэ пачатак ад абраду жаночай ініцыяцыі язычніцкіх часоў.

Картаграфічнае адлюстраванне арэала гістарычнага бытавання і сучаснага выкарыстання элемента нематэрыяльнай культурнай спадчыны «Народная гульня моладзі «Яшчар» у Пастаўскім раёне Віцебскай вобласці»

(паводле матэрыялаў фальклорна-этнаграфічных экспедыцый Цэнтра культуры
і народнай творчасці Пастаўскага раёна* у 1992-2017 гг.)

Прамыя носьбіты элемента

Крысціна Іванаўна Касарэўская (1935-2012),
в. Голбія Варапаеўскага пассавета.

Антаніна Дзмітрыеўна Кундра, 1936 г. н.,
в. Рабекі Курапольскага сельсавета.

Эма Вікенцьеўна Мацур, 1930 г. н.,
в. Мацуры Навасёлкаўскага сельсавета.

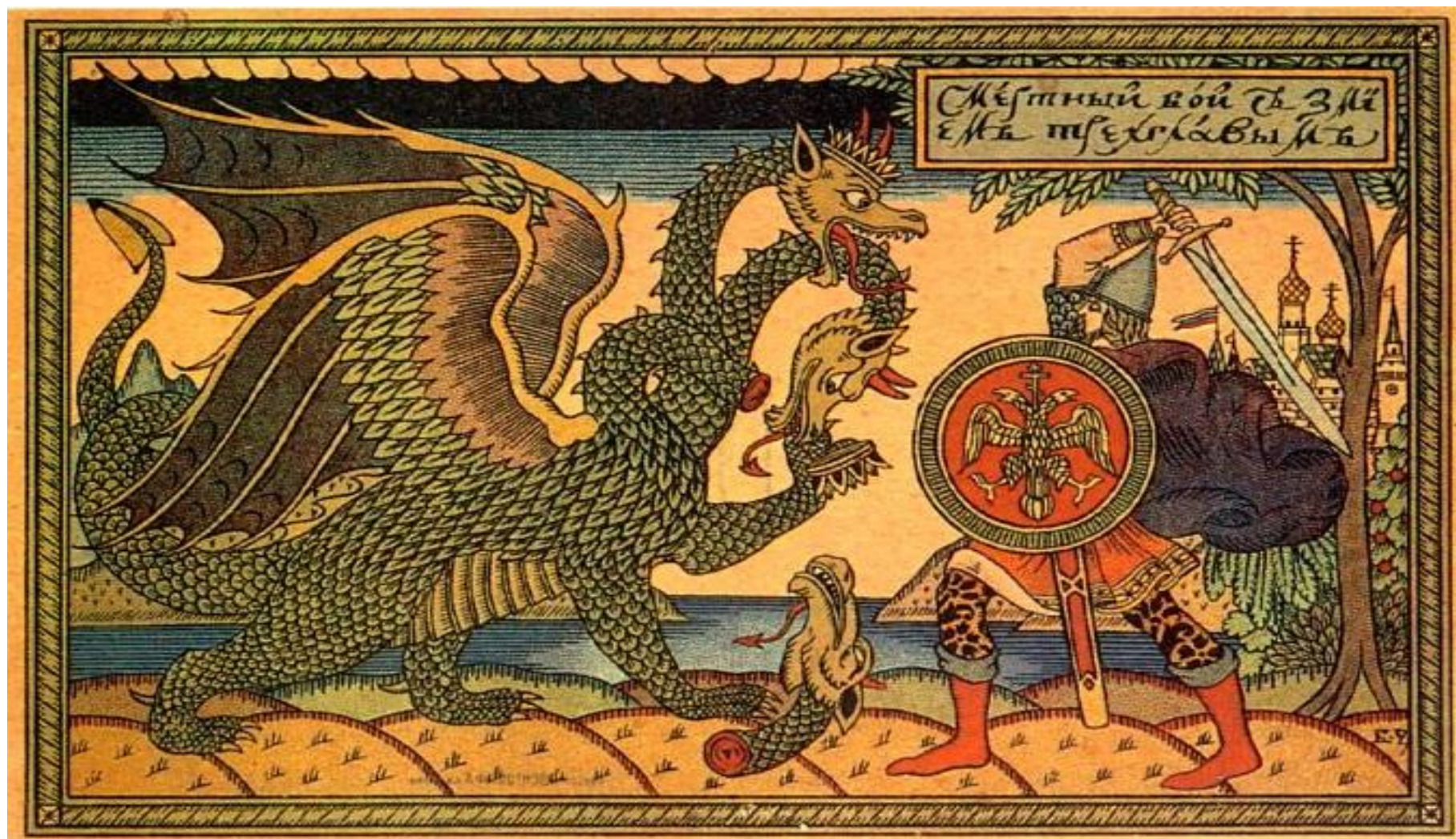

Валянціна Вацлаваўна Скабейка, 1936 г. н.,
в. Вайшкуны Лынтупскага сельсавета.

Археалагічныя знаходкі і выявы Яшчура-Дракона-Змея (Цмока), якія захаваліся да сучаснасці

Амбівалентная сутнасць
міфічнага вобраза Дракона
(Яшчура, Змея, Цмока)

Жывапіс на палатне паводле міфалагічнага матыву – «Перамога Дракона-змея Святым Юрыем-Георгіем»

Цуд Святога Юрыя.

XIX ст. Палатно, алей.

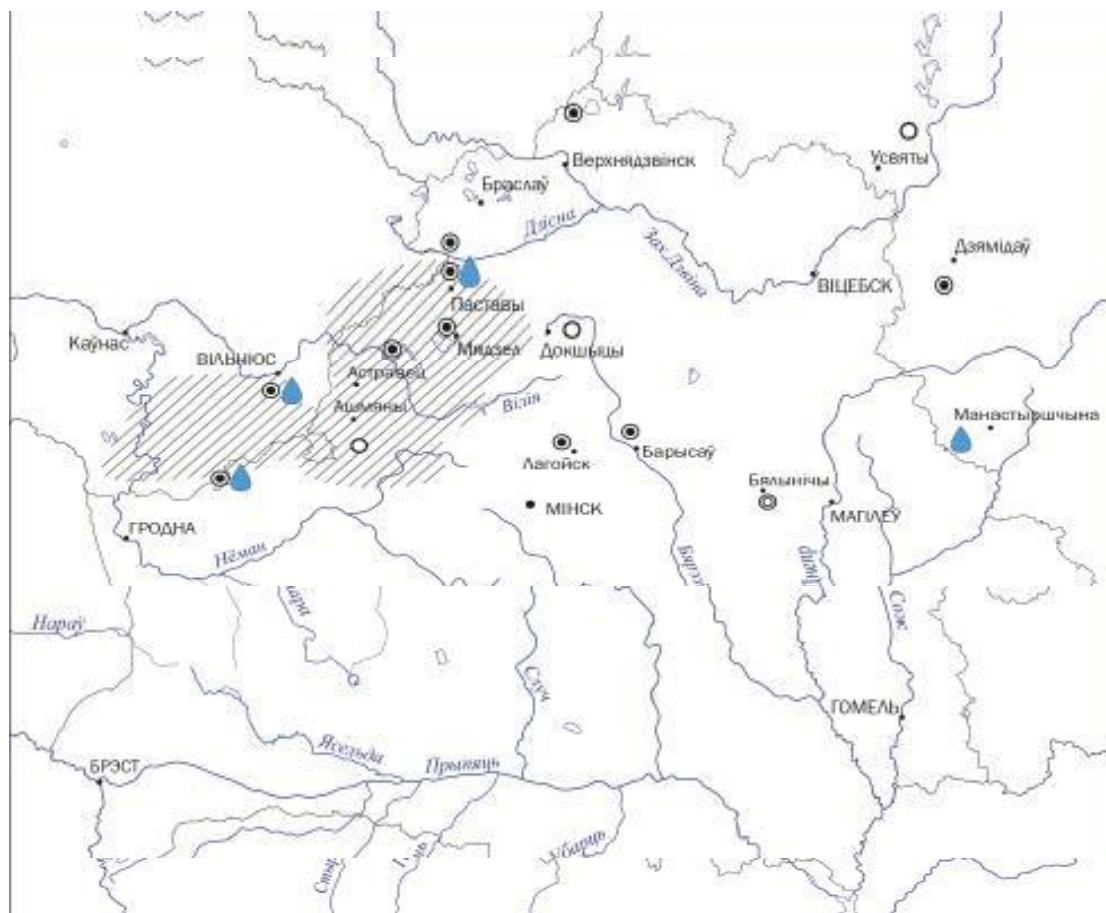
(Паступіў з в. Чарневічы
Віцебскай вобл.)

Музей старажытнабеларускай
культуры

Цэнтра даследаванняў беларускай
культуры, мовы і літаратуры
Нацыянальнай акадэміі навук
Беларусі.

Пашырэнне тыповых напеваў гульні «Яшчар» («Яшчур») на Беларусі (даследаванне Таццяны Бярковіч)

- Тып I
- Тып II
- ⊙ Тып III (мясцовы напеў)
- напеваў «выплаквання вянка»
- /// арэал напеваў тыпу I (паводле А. Жычкене)

Ход гульні “Яшчар” на Пастаўшчыне

Дзяўчаты *(водзячы карагод вакол хлопца-Яшчара, спяваюць):*

Сядзіць сабе Яшчар,

Гэй нам, гэі!

На залатым крэсле,

Гэй нам, гэі!

На шчаслівым месце,

Гэй нам, гэі!

Яшчар зямлю точыць,

Гэй нам, гэі!

Жаніціся хочыць,

Гэй нам, гэі!

Бяры сабе панну,

Гэй нам, гэі!

Ці што ў чаравічках,

Гэй нам, гэі!

Ці што невялічка,

Гэй нам, гэі!

Ці што ў атласе,

Гэй нам, гэі!

У сінім паясе,

Гэй нам, гэі!

Нотны запіс мелодыі карагода

Ся - дзіць са - бе Яш - чар, гэі нам, гэі!

На - за - ла - тым крэс - ле, гэі нам, гэі!

На-шчас-лі - вым мес - це, гэі нам, гэі

Яш-чар зям - лю то - чыць гэі нам, гэі!

Жа - ні - ці - ся хо - чыць, гэі нам, гэі!

Працяг

Напеў выконваецца столькі разоў, колькі ў крузе дзяўчат, а Яшчар кожны раз зрывае хустачкі з іх плячэй. Потым распачынаецца выкуп хустак.

Дзяўчаты *(па чарзе падыходзяць да Яшчара і спяваюць):*

Яшчар-панок,
Аддай вянок,
Што я пліла,
Як я цвіла,
Ручкі-ножкі мазоліла,
Свайго вяночка ня зносіла!

Яшчар прыдумвае ім для выкупу розныя заданні, а потым аддае хусткі.

Пацалунак Яшчару і забарона смеху, калі Яшчар смешыць, у гульні захоўваюцца са старажытных часоў.

Нотны запіс мелодыі выкупу хусткі

1 2 3 4 5

Яш - чар - па - нок, ад - дай вя - нок, што
Руч - кі - нож - кі ма - зо - лі - ла, свай .

6 7 8 9

я плі - ла, як я цві - ла,
го вя - ноч - ка ня зно - сі - ла.

Пераапрананне Яшчара

Вядучы-Яшчар просіць пацалаваць сябе

Выкуп хусткі пацалункам (абдыманнем) хлопца

Вядучы-Яшчар імкнецца захоўваць вобраз магутнай істоты

Фальклорны гурток моладзі Гуцкага сацыяльна-культурнага цэнтра

Фальклорны гурток Гуцкага СКЦ – удзельнік абласнога турніру народных танцаў у г.Віцебску

Фальклорны гурток – удзельнік рэгіянальнага свята «Лучайскі фэст»

Знаўца мясцовага фальклору –
Вера Уладзіміраўна Павініч,
1934 г. н., в. Голбія Варапаеўскага пассавета

Пачатак «Гуцкіх вячорак»

Ансамбль народнай музыкі сям'і Пачкоўскіх на панадворку «Пастаўшчына гасцінная»

Сямейны ансамбль Пачкоўскіх на «Гуцкіх вячорках»

«Гуцкія вячоркі» з запрашэннем носьбітаў традыцый

Пачатак гульні «Яшчар» – карагод з першым напевам

Удзельніца гульні не жадае
аддаваць Яшчару сваю хустку

Заданне Яшчара для выкупу хусткі здалося цяжкім

Выкуп хусткі скокамі

Выкуп хусткі спевамі

Выкуп хусткі «вуціцай»

Комплекс елемента
«Народная гульня моладзі «Яшчар»
у в. Гута Пастаўскага раёна
Віцебскай вобласці»

Традиционная гуляня «Галубка»

Народная гульня «Адам і Ева» («Прарок»)

Гульня «Сповідзь» (праводзіцца пасля гульні «Прарок»)

Гульнёвы карагод «Падушачка»

Кракавяк утраїх (утрох)

Падэспань на «Гуцкіх вячорках»

Варажба на Каляды

Згодна мясцовай легендзе і рамана У. Караткевіча «Хрыстос прыямліўся ў Гародні» ў Лепельскім возеры (на Віцебшчыне) “жыве Цмок”, які пасля пачастунку благаслаўляў маладых, і з гэтай нагоды ў Лепелі пачалі ладзіцца

міжнародныя фестывалі міфалогіі.

міжнародны фестываль міфалогіі

У ГОСЦІ ДА ЛЕПЕЛЬСКАГА ЦМОКА

20.08.2017
гарадскі парк
г. Лепель **11:00**
Будзе файна!

TaRuta

Малала • Агата
Патрыцыя-Гарэза

Палац • Тутэйшыя
Варган • Лепшы квас • **Зміцер Вайцёшкевіч**
Рокаш • Harmonic Style Project • Спеўны сход
шоў паветраных змеяў • рамесны гандль
забаўлянкі для дэтак • нацыянальныя стравы

сачыце за падзеямі на сайтах нашых партнёраў

Культурна-этнографічная акцыя
«Святкуем па-беларуску»
ў Варапаеўскім
горпасялковым ДOME культуры
(гульня «Яшчар»)

Культурна-етнаграфічна акцыя
«Святкуем па-беларуску»
ў Варапаеўскім
горпасялковым Доме культуры (полька)

Гульня «Яшчар» на свяце Купалля ў Пастаўскім гарадскім парку

Падлеткі і дзеці гуляюць у гульні «Яшчар»
у летнім аздараўленчым лагеры
падчас «Гадзіны народных гульняў»

Гульня «Катанне яек» на велікодных «Гуцкіх вячорках» (красавік, 2018 г.)

Гульня «У лямура» на велікодных «Гуцкіх вячорках» (красавік, 2018 г.)

Гульня «У фанты» з Яшчарам
на традыцыйным «Шляхецкім балі»
ў Дунілавіцкім СДК (красавік, 2018 г.)

Меры па ахове і папулярызацыі элемента на Пастаўшчыне

- Выкарыстанне традыцыйных гульняў на народных святах.
- Арганізацыя культурна-этнаграфічных акцый «Святкуем па-беларуску» з комплексам гульні моладзі «Яшчар».
- Правядзенне «Гадзін народных гульняў» у Дамах культуры, сельскіх клубах, школах і лагерах адпачынку.
- Папулярызацыя элемента праз сродкі масавай інфармацыі, інтэрнэт.
- Падтрымка работы фальклорнага гуртка Гуцкага СКЦ, умацаванне матэрыяльнай базы ўстановы, выданне буклета аб рабоце калектыву.
- Заахвочванне носьбітаў і пераймальнікаў спадчыны.
- Пашырэнне архіва Цэнтра культуры і народнай творчасці Пастаўскага раёна па мясцовых традыцыйных гульнях.
- Правядзенне раённага конкурсу на лепшую гульнёвую праграму на аснове мясцовых народных гульняў (сумесна з установамі адукацыі).
- Стварэнне відэафільма «Зберагаем спадчыну» сумесна з рэдакцыяй «Паставы-ТБ» і ў праекце «Культура Віцебшчыны» тэлеканала «Віцебск».
- Выданне зборніка «Народныя гульні пастаўскага краю».

Элемент «Яшчар» у комплексе з іншымі мясцовымі народнымі гульнямі ў вёсцы Гута Пастаўскага раёна Віцебскай вобласці

- мае выразную гістарычную і этналагічную вартасці: увасходзіць да абраду жаночай ініцыяцыі язычніцкіх часоў, захоўвае архаічныя тыповыя мелодыі напеваў і структуру ходу гульні, тэксты этнаграфічнага зместу, традыцыйныя атрыбуты (вянок, хустка - для дзяўчат, кажух, ручнік, дзяга - для хлопца-Яшчара), старажытныя формы выкупу вянка (хусткі) - пацалунак Яшчара, забарона смеху;
- уяўляе культурную і эстэтычную каштоўнасці: архаічныя мелодыі, паэтычныя тэксты напеваў, рысы тэатралізацыі і касцюміравання ў гульні, магчымасць творчай самарэалізацыі і сацыялізацыі яе ўдзельнікаў.
- Іншыя гульні комплексу таксама характарызуюцца старажытным паходжаннем, мастацкімі ўласцівасцямі і ўяўляюць пэўную культурную каштоўнасць.

«Гуцкія вячоркі» на мясцовым дыялекце, якія кансалідуюць мясцовую супольнасць, як і мерапрыемствы з выездам фальклорнага гуртка Гуцкага СКЦ, уплываюць на культурнае развіццё рэгіёна,

што адпавядае пункту 1.2. артыкула 92

«Крытэрыі для надання

статусу гісторыка-культурнай каштоўнасці»

Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб культуры.

Захаваем спадчыну!

